

Toerismerekeningen: Gemeente Amsterdam

Valérie Wijnen
Sander IJmker

CBS Den Haag
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag
Postbus 24500
2490 HA Den Haag
+31 70 337 38 00
www.cbs.nl

projectnummer PR000604
ENR
18-12-2020

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1. Inleiding	5
1.1 Leeswijzer	6
2. Definities en afbakening	7
2.1 Toerisme	7
2.2 Economische kerncijfers	9
3. Methoden en bronnen	11
3.1 Nationale toerismerekeningen	11
3.2 Regionale toerismerekeningen	11
4. Resultaten	14
4.1 Bestedingen van toeristen bij Amsterdamse bedrijven	14
4.2 De toeristische toegevoegde waarde van bedrijven in Amsterdam	16
4.3 Werkgelegenheid in de toeristische sector	20
4.4 Conclusies	23
5. Kantekeningen en aanbevelingen	24
5.1 Kanttekeningen	24
5.2 Aanbevelingen	24
Referenties	26
Bijlagen	27
Bijlage A: Onderzoeken Toerisme	27
Bijlage B: Toeristische activiteiten en sectoren	29
Bijlage C: Begrippenlijst nationale rekeningen	32
Bijlage D: Rekenvoorbeeld nationale toerismerekeningen	34
Bijlage E: Resultatentabel	35

Samenvatting

In dit rapport wordt het toerisme van de gemeente Amsterdam beschreven in economische kernindicatoren voor de jaren 2017, 2018 en 2019¹. Deze indicatoren zijn gebaseerd op de regionale toerismerekeningen voor de gemeente Amsterdam, die aansluiten op de nationale rekeningen en de nationale satellietrekening toerisme. In deze analyse omvat toerisme de activiteiten van personen reizend naar en verblijvend op plaatsen buiten hun normale omgeving voor niet meer dan een jaar. Dit zijn activiteiten voor ontspanning en zakelijk verkeer, maar ook andere activiteiten die niet gerelateerd zijn aan een activiteit waarbij een beloning wordt gegeven vanuit de plaats die bezocht wordt.

Belangrijk voor de interpretatie van de resultaten is het begrip 'ingezetenschap'. Hierbij wordt gekeken naar bedrijven die gevestigd zijn in de gemeente Amsterdam. Als in dit rapport wordt gesproken over toerisme in Amsterdam dan wordt bedoeld op bestedingen van toeristen bij bedrijven die gevestigd zijn in Amsterdam. Dit zijn meer dan alleen de bestedingen van toeristen tijdens hun verblijf in de gemeente Amsterdam. Het gaat ook om bestedingen van toeristen die elders in het land of het buitenland verblijven of reizen, maar hun reis of verblijf boeken via een in Amsterdam gevestigd bedrijf zonder zelf fysiek aanwezig te zijn in Amsterdam.

De gebruikte methode voor de verdeling van de nationale satellietrekening toerisme naar het aandeel van de gemeente Amsterdam is deels gebaseerd op de regionale rekeningen en deels op toeristische bronnen.

De toeristische bestedingen bij Amsterdamse bedrijven waren in 2017 15,7 miljard euro. Deze zijn in 2018 met 1,6 miljard euro gegroeid tot 17,3 miljard euro. In de 2019 was de toename 1,3 miljard euro, waarmee de toeristische bestedingen uitkwamen op 18,6 miljard euro.

De toeristische toegevoegde waarde, opgebracht door Amsterdamse bedrijven, nam tussen 2017 en 2018 met 860 miljoen euro toe, van 5,6 miljard euro tot 6,5 miljard euro. In 2019 nam de toeristische toegevoegde waarde met 470 miljoen euro toe tot 7 miljard euro. Net als bij de bestedingen, is van alle toeristische sectoren de toeristische toegevoegde waarde het grootst in *de Luchtvaart en reisbranche*. Dit is met name toe te wijzen aan een paar hoofdkantoren van grote ondernemingen in de reisbranche die in Amsterdam gevestigd zijn.

Wat betreft werkgelegenheid is het Amsterdamse toerisme in 2017 goed voor 71 duizend werkzame personen. In 2018 waren dit er 74 duizend en in 2019 waren dit 77 duizend werkzame personen. Dit is ongeveer 11 procent van de totale werkgelegenheid in Amsterdam. De werkgelegenheid is het grootste in de sector *Horeca (eten/drinken)*.

---

¹ De cijfers van 2019 zijn zeer voorlopig. In het najaar van 2021 worden deze cijfers definitief. De ontwikkelingen van 2019 ten opzichte van 2018 kunnen daardoor met enkele procentpunten worden bijgesteld.

1. Inleiding

Toerisme is de afgelopen jaren wereldwijd sterk gegroeid. Volgens het UNWTO² (2019) groeide het toerisme, gemeten in het aantal overnachtingen, in 2019 met bijna 4 procent. De groei van het afgelopen decennium wordt veelal gelinkt aan de toegenomen mondiale welvaart. Het heeft er echter ook mee te maken dat reizen makkelijker, sneller en goedkoper is geworden, dat men dankzij tv en internet een groter bewustzijn heeft gekregen van reisbestemmingen en mogelijkheden én dat, gemiddeld gezien, mensen simpelweg meer vrije tijd hebben (UNWTO, 2019).

Deze trend was de afgelopen jaren ook duidelijk zichtbaar in Nederland. Met name buitenlandse gasten leken ons land steeds meer te ontdekken. Door de groei is het toerisme een substantiële sector geworden binnen de Nederlandse economie. In 2018 maakte de toerismesector 4,4 procent uit van het totale BBP³. Volgens de prognoses van NBTC⁴ zou het aantal inkomende verblijfsbezoekers van 2017 tot 2030 met 60% kunnen groeien, van 17,9 miljoen naar 28,7 miljoen. De vooruitzichten voor het toerisme in Nederland waren, tot voor kort, ook zeer gunstig voor 2020, vanwege onder andere het naderende Eurovisie Songfestival en de Grand Prix van Zandvoort. Hierbij werd een groot aantal internationale gasten verwacht. Dat blijkt nu helaas allemaal achterhaald: De coronacrisis en de bijbehorende reisbeperkingen laten zien dat met het gedeeltelijk wegvallen van het toerisme ook een gewichtig deel van onze economie wordt geraakt.

Vanwege dat steeds groter wordende belang en dus ook de afhankelijkheid van de toeristische sector, maakt het CBS al sinds 2010 de satellietrekening toerisme (SRT) in opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Het doel van de SRT is een kwantitatieve beschrijving geven van toerisme in aansluiting op de nationale rekeningen⁵. De satellietrekening geeft jaarlijks inzicht in de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid die samenhangen met toerisme op nationaal niveau.

De omvang en het karakter van toerisme verschillen zeer van regio tot regio. In sommige regio's wordt de toeristische druk te hoog bevonden, met negatieve externaliteiten⁶ zoals verdringing op de huizenmarkt tot gevolg. Andere regio's staan juist te springen om meer toeristen te mogen verwelkomen. Het spreiden van internationale gasten is daarom één van de belangrijkste pijlers in het toerismebeleid. Om zo'n passend beleid mogelijk te maken, zijn ook passende cijfers nodig. De roep naar regionale toerismecijfers wordt daarom steeds luider.

Sinds dit jaar is er vanuit het CBS gehoor gegeven aan die vraag. Vanuit het Data Development Lab, heeft het CBS in samenwerking met NBTC en CELTH⁷, een methode geconstrueerd waarbij de nationale toerismerekeningen worden gecombineerd met de regionale rekeningen van het CBS en een scala aan andere toeristische databronnen. Op deze manier is een verdeling van economische indicatoren van toerisme over de provincies tot stand gekomen. De provincie

---

² United Nations World Tourism Organization.

³ Bruto Binnenlands Product. Dit wordt verder toegelicht in hoofdstuk 2.

⁴ Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen.

⁵ Een samenhangend systeem van macro-economische statistieken. Dit zal verder worden toegelicht in hoofdstuk 2.

⁶ Onbedoelde effecten van productie of consumptie

⁷ Centre of Expertise, Leisure, Tourism and Hospitality.

Gelderland is hierbij als pilot genomen en in het onderzoek⁸ verder uitgelicht. Voor deze provincie is de methode doorgerekend en geanalyseerd.

De ontwikkeling van deze methode stelde het CBS ook in de gelegenheid om het toerisme in de gemeente Amsterdam verder onder de loep te nemen. Er is de afgelopen jaren al veel onderzoek gedaan naar de toeristische sector in Amsterdam. Deze rapporten zijn opgesteld door de gemeente Amsterdam zelf (OIS⁹) en in opdracht van de gemeente Amsterdam (door bijvoorbeeld SEO Economisch Onderzoek). Veel van deze onderzoeken richtten zich alleen op de algemene toeristische sector, zoals de horeca, of duiden resultaten aan in aantallen bezoekers, die daadwerkelijk in Amsterdam aanwezig zijn.

Dit rapport heeft als doelstelling de toeristische bestedingen bij Amsterdamse bedrijven uit te drukken in duidelijke economische kerncijfers, zoals het BBP en de werkgelegenheid, voor de jaren 2017, 2018 en 2019¹⁰. Doordat de raming wordt opgebouwd uit de nationale toerismerekeningen kunnen de resultaten voor Amsterdam ook gebenchmarkt worden met het nationale niveau en in de toekomst¹¹ andere Nederlandse regio's. Tevens sluiten de nationale toerismerekeningen weer aan op de nationale rekeningen. Dit heeft als voordeel dat het toeristische BBP ook goed te analyseren is in het perspectief van het totale BBP. Hiermee kan het belang en de eventuele kwetsbaarheid van een sector beter in beeld gebracht worden. Er wordt gewerkt volgens internationale richtlijnen, waardoor de resultaten ook te vergelijken zijn met andere landen. Daarnaast wordt er binnen de nationale rekeningen veel waarde gehecht aan de volgtijdelijke vergelijkbaarheid van de cijfers. Dat houdt in dat resultaten over jaren heen goed met elkaar te vergelijken zijn en dat hier zuivere ontwikkelingen uit afgeleid kunnen worden.

1.1 Leeswijzer

Dit rapport zal allereerst de belangrijkste definities en concepten van toerisme uiteenzetten. Daarnaast worden ook de nationale rekeningen en de economische begrippen, die het fundament van de toerismerekeningen vormen, kort toegelicht. Vervolgens worden de operationalisering, de methodologie en de gebruikte bronnen behandeld. Uiteindelijk worden de resultaten en bijbehorende conclusies van Amsterdam gepresenteerd. Er wordt afgesloten met enkele kanttekeningen en aanbevelingen.

---

⁸ <https://www.nbtc.nl/nl/home/kennis-data/ddl-project-provinciaal-inzicht-in-de-economische-waarde-van-toerisme-.html>

⁹ Dienst Onderzoek, Informatie en Statistiek van de gemeente Amsterdam

¹⁰ 2019 is een voorlopig cijfer. In september 2021 worden deze cijfers definitief.

¹¹ Afhankelijk van wat er nog aanbesteed en geanalyseerd gaat worden.

2. Definities en afbakening

Voordat de methodologie beschreven wordt, is het van belang goed voor ogen te hebben hoe de concepten binnen deze notitie in elkaar steken. Met name toerisme kent veel verschillende definities, met als gevolg dat onderzoeken over toerisme niet altijd goed met elkaar te vergelijken zijn. Het CBS is gebonden aan richtlijnen voor het ramen van economische concepten, die voorgeschreven worden door Eurostat¹². Aangezien het toerisme in Amsterdam zal worden uitgedrukt in de economische concepten uit de nationale rekeningen, zal ook aan de basisbegrippen van dit stelsel aandacht besteed worden.

2.1 Toerisme

2.1.1 Definitie: toerisme

Het CBS volgt voor het publiceren van statistieken en verrichten van onderzoek de internationale richtlijnen van Eurostat. Door Eurostat wordt verwezen naar het methodologische kader van de Tourism Satellite Account (TSA), dat ontwikkeld is door UNWTO, OECD, Eurostat en de United Nations Statistics Division. Dit kader houdt rekening met het basissysteem van concepten, classificaties en definities van het System of National Accounts 2008 (SNA 2008). De definitie van het toerisme, die het CBS toepast, luidt als volgt:

“Toerisme omvat de activiteiten van personen reizend naar en verblijvend op plaatsen buiten hun normale omgeving voor niet meer dan een jaar voor ontspanning, zakelijk verkeer en andere activiteiten die niet gerelateerd zijn aan een activiteit die beloond wordt vanuit de plaats die bezocht wordt” (Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008, p.13).

De belangrijkste criteria zijn dus:

- **Tijd/plaats:** Het begrip ‘normale omgeving’ maakt de definitie subjectief. Voor het afbakenen van de normale omgeving wordt binnen de gebruikte bronnen een tijds criterium gehanteerd. De normale omgeving wordt verlaten als een activiteit inclusief reistijd meer dan twee uur duurt, maar minder dan een jaar in beslag neemt.
- **Motief:** De reden van de reis kan recreatief of zakelijk zijn, zolang er maar niet voor beloond wordt vanuit de bezochte plaats.

De definitie van toerisme en de haalbaarheid van de operationalisering zijn afgestemd op de betreffende databronnen. In sommige gevallen worden de databronnen aangepast, door bijvoorbeeld een selectie te maken binnen het onderzoek en in sommige gevallen wordt er een bijinschatting gemaakt om aan de gestelde definitie te voldoen. In Bijlage A worden de definities, die de onderzoeken en statistieken hanteren, verder toegelicht.

Toerisme wordt door het TSA vrij breed opgevat. Je hoeft niet eerst ergens te overnachten om als toerist geassocieerd te worden. Een vrijetijdsbesteding, zoals op het terras zitten, waarbij mensen langer dan twee uur van huis zijn, hoort ook bij toerisme. Dit betekent dat ook vrijetijdsbesteding in eigen gemeente of regio tot toerisme wordt gerekend. Een aantal andere verhelderende voorbeelden zijn:

---

¹² Eurostat is een directoraat-generaal van de Europese Commissie, belast met het opmaken van statistieken.

- Als de forensentijd van en naar je werk langer dan twee uur is dan telt dit niet als toerisme. Je wordt namelijk beloond vanuit je de bezochte plek. Als je daarentegen naar een congres gaat, dan ben je op zakenreis en dus een toerist.
- Als een persoon wekelijkse boodschappen gaat doen dan is deze persoon geen toerist, ook al duurt het langer dan twee uur. Als iemand gaat 'funshoppen', dus vanuit recreatieve motieven gaat winkelen en het duurt langer dan twee uur (inclusief reistijd), dan wordt diegene wel tot de toeristen geteld. Bij dit onderscheid komt het belang van het motief naar voren.
- Een inwoner van Amsterdam of een gemeente in de regio die langer dan twee uur (inclusief reistijd) met een recreatief motief gaat winkelen, naar de bioscoop gaat of afspreekt in een café, terras of restaurant is hiermee ook een toerist.

2.1.2 Toeristische bestedingen

Toerisme wordt gedefinieerd vanuit het oogpunt van de toerist. Toerisme is dan ook geen bedrijfstak op zich, maar heeft betrekking op een groot aantal producten en diensten die vanuit verschillende bedrijfstakken aan toeristen wordt geleverd. De definitie van toerisme omvat dus alle activiteiten die worden ondernomen door een toerist, en is ruimer dan alleen de horecasector. Uitgaven tijdens de reis of naar de bestemming worden ook meegerekend, net als uitgaven ten behoeve van de vakantie, vóór of na de reis. Uitgaven gedaan door een toerist zijn hiermee dus automatisch toeristische bestedingen.

2.1.3 De toerist

Een toerist is iemand die de toeristische activiteiten, die voldoen aan de definitie, onderneemt. In dit rapport worden er vier typen toerist meegenomen. Deze zijn ingedeeld a.d.h.v. de bestedingen die zij doen. Hierbij is het *ingezetenschap* dat verder wordt toegelicht in § 2.2.2 een belangrijk principe. De verschillende typen toeristen zijn als volgt¹³:

- Nederlanders *in* Nederland bij Amsterdamse bedrijven;
- Buitenlanders *in* Nederland bij Amsterdamse bedrijven;
- Buitenlanders *naar* Nederland of ander land bij Amsterdamse bedrijven;
- Nederlanders *naar* het buitenland bij Amsterdamse bedrijven.

Bij de bestedingen van buitenlanders en Nederlanders naar Nederland of een ander land bij Amsterdamse bedrijven, kan gedacht worden aan bestedingen aan vervoer of reisbemiddeling. Vooral de bestedingen aan reisbemiddeling, zo zal ook te zien bij de resultaten, spelen een belangrijke en grote rol in het Amsterdamse toerisme.

2.1.4 Karakteristieke/ niet-karakteristieke toeristische activiteiten

Binnen het toerisme wordt een onderscheid gemaakt naar het soort activiteit dat een toerist onderneemt: Karakteristieke toeristische activiteiten en niet-karakteristieke toeristische activiteiten. Karakteristiek toeristische producten zijn producten die een belangrijk deel van de totale toeristische bestedingen uitmaken, en waarvan in de afwezigheid van toeristen het aanbod van deze producten grotendeels zou wegvallen. Karakteristieke toeristische producten zijn te koppelen aan karakteristieke toeristische bedrijfstakken. Voorbeelden zijn de horeca, luchtvaart, reisbemiddeling en –organisaties, cultuur en recreatie. In Bijlage B zijn de diensten en producten te zien die hieronder vallen en die bij de resultaten worden besproken.

¹³ Bij de nationale toerismerekeningen wordt een onderscheid gemaakt tussen zes typen toeristen. In dit rapport worden de bestedingen van Nederlanders *in het buitenland bij buitenlandse bedrijven* en Nederlanders *naar het buitenland bij buitenlandse bedrijven*, niet meegerekend.

Voor niet-karakteristieke toeristische producten wordt het belang in de toerismerekeningen, wel erkend, maar zijn toeristen over het algemeen niet essentieel om de bijbehorende bedrijfstak draaiende te houden. De niet-karakteristieke goederen en diensten zijn in de nationale toerismerekeningen gebundeld in zes groepen: brandstof, vervoer, winkelen, sociale overdrachten, duurzame recreatiegoederen en overige.

Onder winkelen worden niet alleen de gerealiseerde detailhandelsmarges van de winkeliers gerekend, maar ook de productie van het gekochte artikel zelf, als deze productie in de gemeente Amsterdam plaatsvond.

Duurzame recreatiegoederen (DRG) zijn duurzame goederen die hoofdzakelijk voor recreatieve doeleinden worden gebruikt, zoals caravans, kampeerspullen en sportartikelen.

Onder de sociale overdrachten vallen de overheidssubsidies die er toe leiden dat een bezoeker soms niet de volledige kosten van een dienst op zich neemt, zoals subsidies aan musea of bijstandssubsidies voor recreatieve activiteiten. Daarnaast worden ook de toeristische bestedingen van instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens meegeteld in de sociale overdrachten. Voorbeelden van zulke instellingen zijn sport- en hobbyverenigingen.

2.1.5 Indirecte/directe impact

De resultaten in deze rapportage omvatten alleen de directe impact van toerisme. Dat wil zeggen dat alleen de impact van de bestedingen van de toerist bij Nederlandse bedrijven wordt meegeteld. Via de inkoop van allerlei goederen en diensten zorgen toeristische bedrijven ook voor extra toegevoegde waarde en werkgelegenheid bij allerlei toeleverende bedrijven. Deze verdere doorwerking (indirecte effecten) naar bijvoorbeeld toeleverende bedrijven wordt niet meegerekend.

2.1.6 Hoofd-/nevenactiviteiten

Een bedrijf wordt alleen getypeerd op basis van zijn hoofdactiviteit. Dit betekent dat een bedrijf dat een toeristische nevenactiviteit heeft niet als toeristisch bedrijf naar voren komt in de (regionale) toerismerekeningen. Een boer die bijvoorbeeld zijn weiland in de zomer als standplaats voor toeristen verhuurt, is met zijn volledige productie te vinden in de landbouw en niet in een toeristische activiteit. De toerist heeft deze uitgave echter wel als besteding opgegeven. Deze wordt dan toegerekend aan de goederengroep logiesverstrekking die weer wordt gekoppeld aan de hoofdactiviteit, in dit voorbeeld aan de bedrijfstak horeca-logiesverstrekking.

2.2 Economische kerncijfers

Het doel van dit rapport is om het Amsterdamse toerisme te beschrijven in de economische kernindicatoren die bij de nationale rekeningen worden gehanteerd; de toeristische bestedingen, toegevoegde waarde en werkgelegenheid. De werkgelegenheid wordt uitgedrukt in aantal werkzame personen, banen en arbeidsjaren. In Bijlage C worden deze begrippen verder toegelicht.

2.2.1 Nationale rekeningen

De nationale rekeningen zijn het meest bekend van het BBP en de economische groei, die elk kwartaal geraamd worden. Deze cijfers geven een beeld van de actuele stand van de Nederlandse economie en worden gebruikt door praktijk, beleid en wetenschap. Zo gebruiken

het CPB en banken deze bijvoorbeeld voor prognoses over de toekomstige ontwikkeling van de Nederlandse economie. Het stelsel van de nationale rekeningen heeft als doel het geven van een kwantitatieve beschrijving van het economische proces binnen een land en de economische relatie met het buitenland.

De belangrijkste economische indicatoren zijn het binnenlandse product, consumptie en het nationale inkomen. De classificaties en definities zijn vastgelegd in internationale handboeken waardoor de cijfers vergelijkbaar zijn tussen landen (SNA 2008 en ESR 2010). Dit systeem wordt dan ook gebruikt voor het bepalen van de afdracht aan de EU. De nationale rekeningen komen tot stand door gebruik van een verscheidenheid aan bronnen, zoals productiestatistieken, BTW-opgaven, consumptie-enquêtes etc. Deze bronnen worden met elkaar geconfronteerd totdat er een consistent en geïntegreerd beeld uitkomt.

2.2.2 Ingezetenschap

Net als de nationale rekeningen, rekenen de (regionale) toerismerekeningen alle bedrijven, die ingezet¹⁴ zijn, tot de Nederlandse economie. Dat wil zeggen dat een bedrijf in Nederland gevestigd moet zijn en dus ingeschreven staat in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel, ook al ligt het eigendom van dat bedrijf in het buitenland. Dit betekent voor de toerismerekeningen dat ook de verdiensten aan buitenlandse toeristen die een accommodatie of ticket bij of via een Nederlands bedrijf boeken, worden meegeteld als de reisbestemming een ander land is dan Nederland. Economisch gezien verdient de Nederlandse economie aan deze boekingen, ook al bezoekt de buitenlandse toerist Nederland niet.

Andersom kan een Nederlandse toerist een accommodatie of ticket boeken bij een bedrijf, dat niet gevestigd is in Nederlands. In dit geval wordt deze boeking dus niet meegeteld.

Dit rapport beschrijft daarom de toeristische bestedingen die zijn gedaan bij bedrijven¹⁵, die gevestigd zijn in de gemeente Amsterdam. Als er in dit onderzoek wordt gesproken over toerisme in Amsterdam wordt dus bedoeld op bestedingen bij bedrijven, die gevestigd zijn in Amsterdam en de toegevoegde waarde die hieruit voortvloeit. Dit is meer dan alleen de bestedingen van toeristen tijdens hun verblijf in de gemeente Amsterdam en dus meer dan alleen bestedingen van toeristen die fysiek aanwezig zijn in Amsterdam. Dit betekent ook dat als de reisbureaus en platforms gevestigd zijn in Amsterdam, de opbrengsten ook worden toegerekend aan Amsterdam, ook al zijn de toeristen niet in Amsterdam. Dit geldt vooral voor de reisbranche; met alle andere soorten toerisme (denk aan bezoek aan de horeca) zijn de toeristen meestal daadwerkelijk in Amsterdam.

Deze analyse beperkt zich tot de gemeente Amsterdam, dus wordt bijvoorbeeld Schiphol niet meegerekend.

---

¹⁴ Het Europees Stelsel van Nationale rekeningen (ESR 1.61) geeft aan dat ingezetenen, eenheden betreft die een economisch belangencentrum hebben in het economisch gebied van dat land. Het begrip economisch belangencentrum geeft aan dat er in het economisch gebied een locatie bestaat waar, of van waaruit, door een eenheid voor onbepaalde tijd of gedurende een vastgestelde lange periode (één jaar of langer) economische activiteiten en transacties van voldoende omvang worden verricht.

¹⁵ Hieronder vallen ook zelfstandigen die ingeschreven staan in de KvK van de Gemeente Amsterdam.

3. Methoden en bronnen

De toerismerekeningen voor de gemeente Amsterdam zijn ten eerste gebaseerd op de nationale toerismerekeningen die voor heel Nederland worden gemaakt. In de nationale rekeningen wordt de Nederlandse economie verdeeld in verschillende bedrijfstakken, maar het begrip toerisme is bedrijfstak overstijgend. Dat betekent dat een product al dan niet toeristisch kan zijn afhankelijk van wie het gebruikt; een toerist of iemand anders. De toerismerekeningen komen tot stand op basis van bestedingen gedaan door toeristen, gebaseerd op onderzoeken onder diverse typen toeristen van het NBTC-NIPO Research en het CBS, gecombineerd met de verdelingen van bedrijfstakken en goederengroepen in de nationale rekeningen.

3.1 Nationale toerismerekeningen

De toeristische bestedingen worden per type toerist uitgesplitst naar goederengroepen¹⁶. Voor elke goederengroep wordt bepaald welk deel van de toeristische bestedingen in het binnenland wordt geproduceerd en welk deel wordt geïmporteerd. De binnenlandse productie wordt toegewezen aan de hoofdproducent (bedrijfstak) van de desbetreffende goederengroep. Vervolgens wordt de verhouding van de toegevoegde waarde en productie van de bedrijfstak uit het systeem van de nationale rekeningen gehanteerd, om vanuit de berekende toeristische productie, de toeristische toegevoegde waarde per bedrijfstak af te leiden. De toeristische werkgelegenheid (banen, werkzame personen en arbeidsjaren) per bedrijfstak wordt berekend op basis van de werkgelegenheid per eenheid product uit de nationale rekeningen. In Bijlage D is ter illustratie een rekenvoorbeeld toegevoegd.

Dit proces, waarbij het niveau van de macro-economische kernindicatoren voor toerisme opnieuw wordt geïjkt, vindt een keer in de vijf jaar plaats. In de tussentijd wordt een scala aan indicatoren gebruikt om de nationale toerismerekeningen jaarlijks te actualiseren door middel van extrapolatie van deze cijfers. In die jaren ligt de nadruk op het bepalen van de juiste ontwikkelingen ten opzichte van het voorafgaande jaar.

3.2 Regionale toerismerekeningen

De nationale toeristische bestedingen vormen de basis voor de regionale verdeling en dus ook de verdeling voor de gemeente Amsterdam. Alle regio's moeten uiteindelijk optellen tot het nationale niveau. De regionale toerismerekeningen worden daarom geconstrueerd door de cijfers uit de nationale toerismerekeningen te combineren met cijfers uit de regionale rekeningen van het CBS.

De regionale rekeningen publiceren macro-economische cijfers naar de provincies en COROP-(plus)gebieden¹⁷. In de regionale rekeningen worden de nationale totalen voor indicatoren, zoals productie, toegevoegde waarde en arbeidsvolume zo goed mogelijk regionaal toebedeeld. De regionale rekeningen worden waar mogelijk op basis van microdata samengesteld. De regionale cijfers worden hierbij zo aangepast dat ze aansluiten op de totalen uit de nationale rekeningen. Als microdata niet beschikbaar is, dan worden de nationale totalen verdeeld op basis van andere indicatoren. Hierbij wordt veelal gebruik gemaakt van arbeidsgegevens. Als er

---

¹⁶ In de nationale rekeningen en de toerismerekeningen worden goederengroepen gebruikt om producten en diensten te groeperen o.b.v. internationaal gestandaardiseerde classificaties.

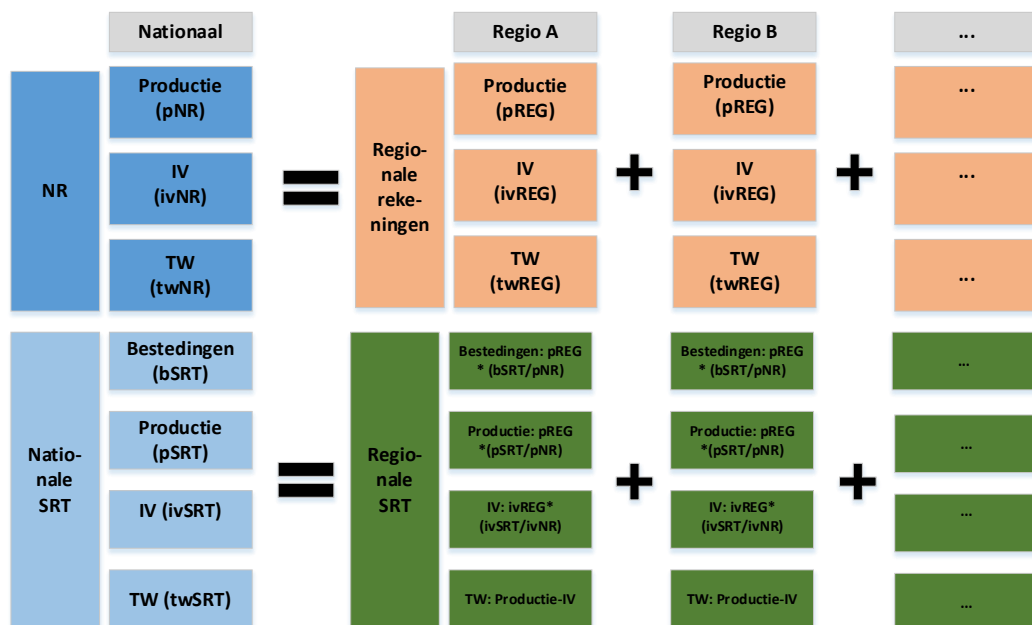
¹⁷ De COROP-indeling is een administratieve indeling van Nederland naar gebieden, kleiner dan provincies, die is ontworpen door de Coördinatie Commissie Regionaal Onderzoeksprogramma (corop).

meerdere vestigingen in Nederland zijn, dan worden op basis van de werkplek de werknemers en dus ook de productie toegerekend aan die vestigingen.

Alleen de bedrijfstakken uit de nationale rekeningen worden verdeeld naar regio's. Voor de goederengroepen bestaat er geen verdeling naar regio. Hierdoor kan niet dezelfde werkwijze als bij de nationale toerismerekeningen gevolgd worden. In plaats daarvan wordt gebruik gemaakt van een andere methode, waarbij de tweedeling tussen karakteristieke toeristische activiteiten en niet karakteristieke toeristische activiteiten van belang is (zie ook § 2.1.4).

Voor de karakteristieke activiteiten van de toerismesector worden de toeristische bestedingen en productie verdeeld op basis van de regionale verdeling. In figuur 1 is te zien dat de nationale rekeningen (NR) kunnen worden onderverdeeld in nationale rekeningen per regio (de regionale rekeningen). Hierdoor is de productie, het verbruik en het toegevoegde waarde per bedrijfstak voor de Gemeente Amsterdam bekend. Vervolgens worden deze ratio's van de productie en verbruik gebruikt om op het toeristische deel van de bedrijfstakken te zetten. Zo worden de bedrijfstakken in de nationale toerismerekeningen (nationale SRT) verdeeld naar regio's (regionale SRT). De toeristische bestedingen bij en de toeristische toegevoegde waarde van bedrijven in de bedrijfstakken als de horeca, recreatie en de reisbranche, gevestigd in de gemeente Amsterdam, worden op deze manier bepaald.

We gaan er dus impliciet vanuit dat het toeristische deel van de bedrijfstak dermate groot is dat dit deel zich hetzelfde gedraagt (en dus een soortgelijke productie/verbruiks-verhouding heeft) als het totaal van de bedrijfstak. Om die reden kan ervan uit worden gegaan dat de regionale verdeling van de totale bedrijfstak ook kan worden toegepast op het toeristische deel van de bedrijfstak.

Figuur 1 Verdeling van de karakteristieke toeristische bedrijfstakken

Voor niet-karakteristieke toeristische producten en activiteiten wordt het belang in de toerismesector onderkend, maar kan de verdeling van de regionale rekeningen niet gebruikt worden voor de verdeling naar regio's. Het toeristische aandeel van de algehele bedrijfstak is bij

deze producten en activiteiten kleiner, waardoor er niet van uitgegaan kan worden dat het toeristisch deel van de bedrijfstak zich hetzelfde gedraagt als het totaal van de activiteit.

Zoals eerder genoemd zijn de bestedingen in de nationale toerismerekeningen uitgesplitst per type toerist (zie ook § 2.1.3); maar ook in eendaags of meerdaags toerisme; en zakelijk of recreatief. Hiermee zijn combinaties van toeristen te maken die overeenkomen met de populaties van de onderzoeken onder toeristen. Aangezien uit deze onderzoeken ook gegevens over de gemeente Amsterdam voorhanden zijn, kan voor elke bestedingscategorie een geschikte indicator worden bepaald. Het resultaat van de onderzoeken is het aandeel per type toerist van Amsterdam ten opzichte van heel Nederland. De bestedingen van elk type toerist in Amsterdam kunnen worden bepaald doordat de nationale besteding per groep bekend is.

Deze methode is gekozen, omdat deze verdeling het meest zuiver gekoppeld kon worden aan de bestaande onderzoeken. Die zijn immers ook gestoeld op het soort toerist, de verblijfsduur en het verblijfsmotief. Als voor een soort toerist geen regionale informatie uit een onderzoek beschikbaar is, wordt overgegaan op informatie uit andere bronnen. In tabel 1 zijn de onderzoeken en statistieken te vinden die zijn gebruikt voor het toewijzen van toeristen aan Amsterdam.

Bron	Bevat gegevens over
ContinuVrijeTijdsOnderzoek (CVTO)	Bestedingen van Nederlandse (dagjes)toeristen naar categorie
Statistiek Logiesaccomodaties (SLA) door CBS	Overnachtingen van gasten (vanuit buitenland en binnenland; recreatief en zakelijk)
ContinuZakenreisOnderzoek (CZO)	Bestedingen van Nederlandse zakenreizigers naar categorie
ContinuVakantieOnderzoek (CVO)	Bestedingen van Nederlandse toeristen naar categorie
Musea statistiek door CBS en Museumvereniging	Museumbezoeken (vanuit buitenland en binnenland) en ontvangen subsidies musea
Arbeidsrekeningen	Werkzame personen, aantal banen en arbeidsjaren
Compendium voor de Leefomgeving (CLO) en GVB	Cijfers over reizigersvolume in het openbaar vervoer

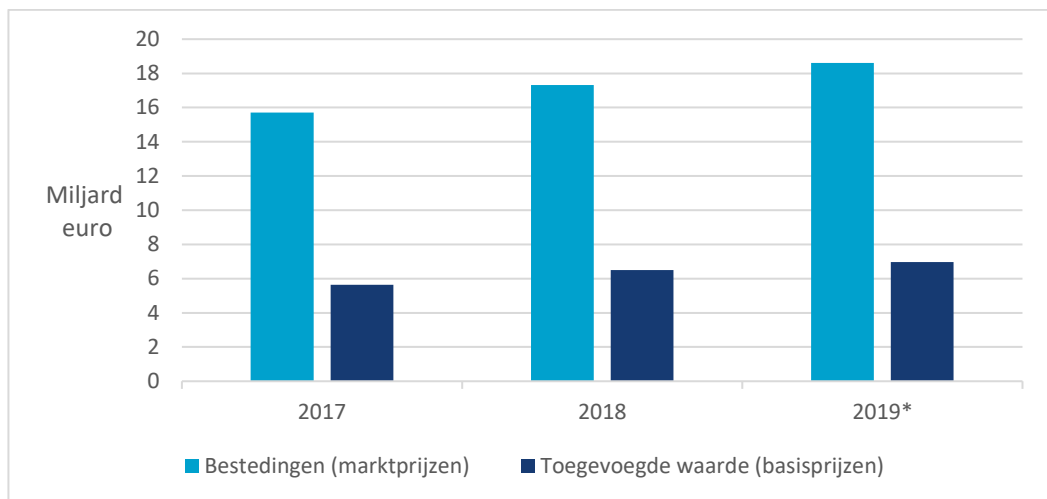
Tabel 1 Bronnen gebruikt voor verdeling niet-karakteristieke toeristische activiteiten

4. Resultaten

4.1 Bestedingen van toeristen bij Amsterdamse bedrijven

De totale bestedingen van toeristen bij Amsterdamse bedrijven in 2017 kwamen uit op 15,7 miljard euro. Over 2018 groeide dit met 10,2 procent. In 2019 was de toename 7,5 procent en groeiden de bestedingen tot 18,6 miljard euro (zie figuur 2). De cijfers voor 2019 zijn echter nog wel voorlopig en daarom zal er niet in detail worden getreden bij de verschillende sectoren. De totale bestedingen worden weergegeven in marktprijzen. Dit houdt in dat dit de prijzen zijn die de consument daadwerkelijk betaalt, dus inclusief belastingen, subsidies etc.

De grootste toename van 2018, wat betreft bestedingen, zat bij de *Luchtvaart en reisbranche* en de *Horeca (logiesverstrekingen)*. De bestedingen aan *Cultuur, Overige en Horeca (eten/drinken)* maakten een meer gematigde groei door. Bij de *Sport en overige recreatie* namen de bestedingen door toeristen juist af.

Figuur 2 Toeristische bestedingen en toegevoegde waarde gemeente Amsterdam

In figuur 3 en 4 zijn de aandelen van de verschillende bestedingscategorieën t.o.v. de totale bestedingen weergegeven. De belangrijkste bestedingscategorie in de gemeente Amsterdam is in 2017 de *Luchtvaart en reisbranche*. Deze maakt ruim een derde van de totale toeristische bestedingen uit. Ook de bestedingen aan de *Horeca (eten/drinken)*, *Horeca (logiesverstreking)* en *Overig*, waarvan met name winkelen¹⁸, zijn belangrijk in het uitgavenpatroon van de toerist. In figuur 4 is te zien dat de verdeling van de categorieën in 2018 redelijk gelijk is gebleven. Het aandeel van de categorie *Overig* is iets kleiner geworden en het aandeel van de categorie *Luchtvaart en reisbranche* is nog wat groter geworden.

De verdeling van de bestedingen over karakteristieke (bedrijfstakingen die voor het grootste deel afhankelijk zijn van toeristen) en niet-karakteristieke toeristische activiteiten ligt rond de 75-25 procent. Verreweg de grootste categorie in de karakteristieke toeristische activiteiten is de luchtvaart en reisbranche. Deze categorie bestaat uit bestedingen van toeristen die niet per se fysiek aanwezig zijn in Amsterdam. Het gaat om bestedingen bij met name

¹⁸ Productie en detailhandelsmarge. (zie ook § 2.1.4)

reisbemiddelingsbureaus en platforms, gevestigd in Amsterdam, die verdienen aan het boeken van reizen over de hele wereld.

Bij de niet-karakteristieke toeristische activiteiten bestaat de grootste groep uit bedrijven die profiteren van de winkelende toerist. De uitgaven van Nederlanders tijdens eendaagse uitstapjes zijn hier een belangrijke activiteit.

Figuur 3 Toeristische bestedingen in marktprijzen bij Amsterdamse bedrijven (2017)

Figuur 4 Toeristische bestedingen in marktprijzen bij Amsterdamse bedrijven (2018)

4.2 De toeristische toegevoegde waarde van bedrijven in Amsterdam

De toegevoegde waarde van het toerisme in Amsterdam (figuur 2) wordt berekend als de productie minus het intermediair verbruik (zie bijlage C). De toegevoegde waarde wordt weergegeven in basisprijzen. Dit zijn prijzen exclusief productgebonden belastingen, subsidies etc. De toeristische toegevoegde waarde was in 2017 ruim 5,6 miljard euro. In 2018 groeide dit met 15,3 procent naar 6,5 miljard. In 2019 nam de toegevoegde waarde ten opzichte van 2018 minder hard toe, namelijk met 7,2 procent naar een totaal van 7,0 miljard euro.

De groei van de toegevoegde waarde van 2018 op 2017 was niet gelijk verdeeld over de sectoren. Vooral de toegevoegde waarde van de *Luchtvaart en reisbranche* steeg enorm. Daarna volgden de *Horeca (Logiesverstrekking)* en *Horeca (eten/drinken)*. *Cultuur en Overig* hebben een meer ingetogen groei. De toegevoegde waarde van *Sport en overige recreatie* toont een lichte daling.

Het aandeel van de toegevoegde waarde van de *Luchtvaart en reisbranche* in de totale toeristische toegevoegde waarde van Amsterdam is in 2017 relatief het grootst, gevolgd door de *Horeca (eten en drinken)*. Iets daaronder zitten de *Horeca (logiesverstrekking)* en *Overig*. Binnen de categorie *Overig* is de toegevoegde waarde van de detailhandel het hoogst, gevolgd door het vervoer. *Cultuur* en *Sport en overige recreatie* maken een relatief klein deel uit van het geheel aan toegevoegde waarde.

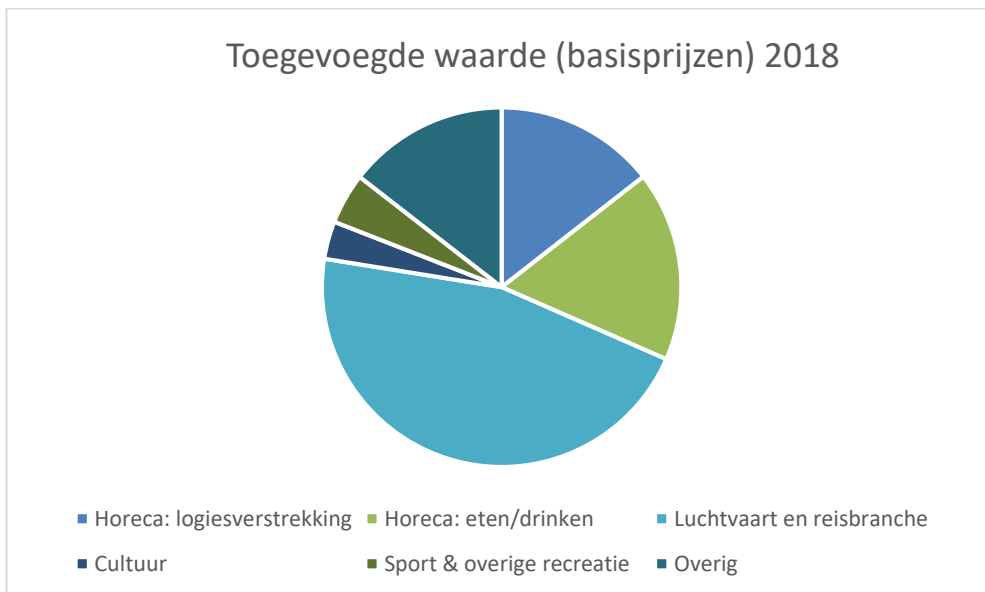
In figuur 6 kan worden gezien dat het aandeel van de *Luchtvaart en reisbranche* in de totale toegevoegde waarde over 2018 toeneemt, ten opzichte van de andere toeristische segmenten, tot bijna de helft van de toeristische toegevoegde waarde.

Opvallend is ook dat over het algemeen de categorie *Overig* bij de bestedingen een veel grote aandeel heeft dan bij de toegevoegde waarde. Bij de *Horeca (eten/drinken)* is juist het tegenovergestelde te zien; bij de *Horeca (eten/drinken)* wordt er gemiddeld per eenheid besteding meer waarde toegevoegd dan bij de categorie *Overig*.

Figuur 5 Toegevoegde waarde toeristische sector naar activiteit (2017)

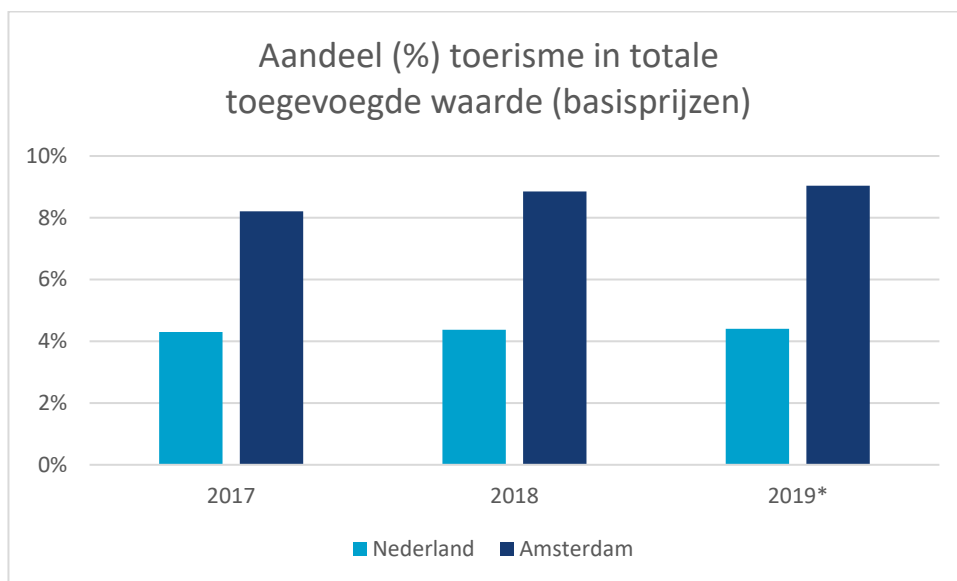

Figuur 6 Toegevoegde waarde toeristische sector naar activiteit (2018)

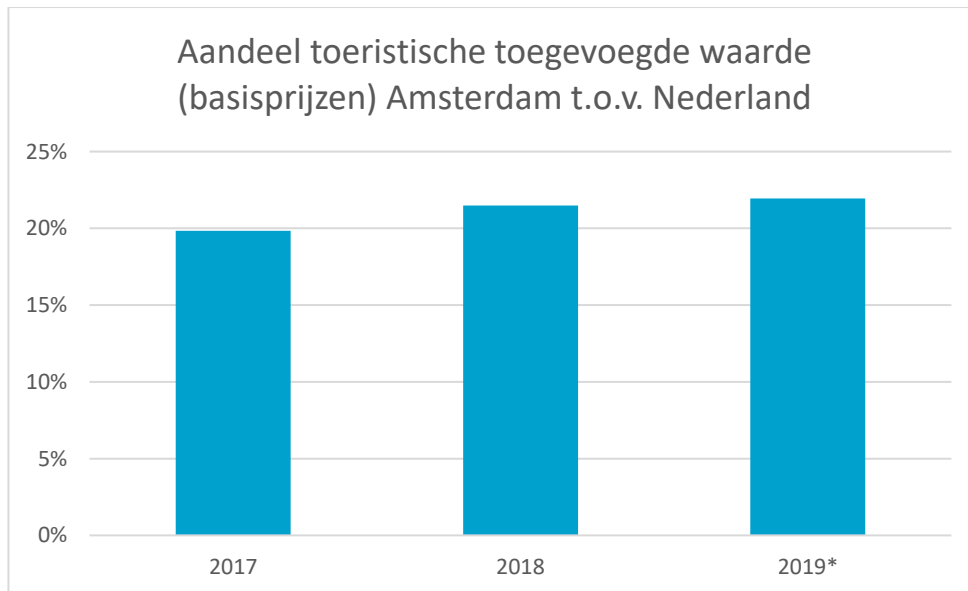
In 2017 maakte de toegevoegde waarde (in werkelijke prijzen) van de toeristische sector ruim 8 procent uit van de Amsterdamse economie, zoals te zien is in figuur 7. De toegevoegde waarde van de totale Amsterdam economie was in 2017 68,7 miljard euro. In 2018 en 2019 blijft het belang van toerisme voor de totale Amsterdamse economie toenemen tot ongeveer 9 procent. De totale toegevoegde waarde van Amsterdamse economie was in 2018 en 2019, 73,5 miljard en 77,2 miljard euro respectievelijk.

In Nederland was het aandeel van toerisme in 2017 ruim 4 procent (28,4 mld. t.o.v. 661,6 mld.). Dat wil zeggen dat Amsterdam meer afhankelijk is van toerisme dan de rest van Nederland. In 2018 en 2019 nam het gemiddelde aandeel van het toerisme in Nederland ook toe, maar minder hard dan in Amsterdam. In 2019 was het aandeel ongeveer 4,4 procent.

Figuur 7 Aandeel (%) toeristische toegevoegde waarde t.o.v. totale toegevoegde waarde

In figuur 8 is het aandeel van Amsterdam voor de toegevoegde waarde van toerisme in heel Nederland te zien. In 2017 draagt Amsterdam voor ongeveer een vijfde bij aan het toerisme in Nederland. Ook is te zien dat het aandeel van Amsterdam alleen maar groeit over de jaren heen tot bijna 22 procent in 2019. In feite is de toegevoegde waarde zo aanzienlijk dat in vergelijking met de twaalf provincies Amsterdam op de tweede plaats zou komen achter (uiteraard) Noord-Holland.

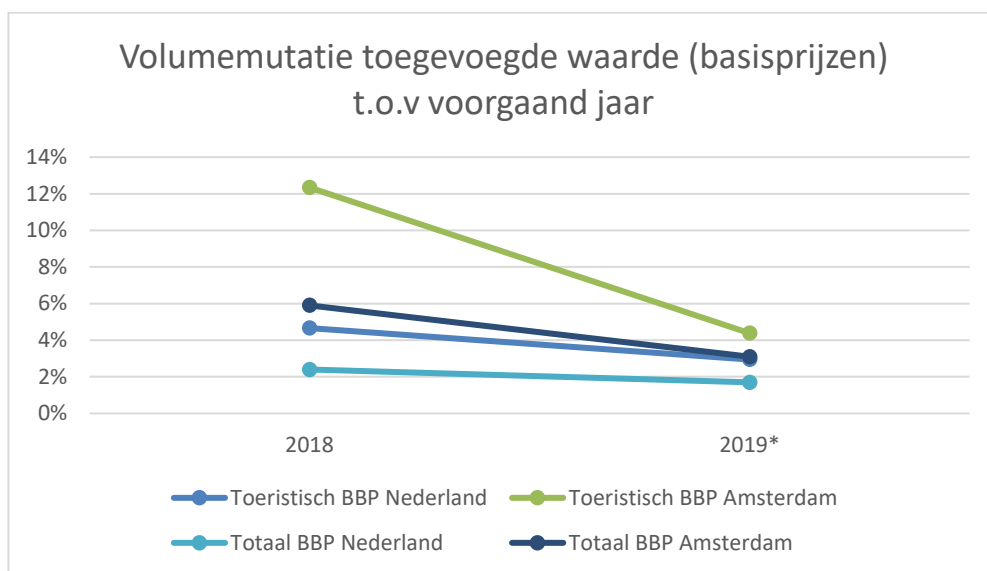

Figuur 8 Aandeel van Amsterdam in de toeristische toegevoegde waarde van heel Nederland

Vergeleken met de nationale toerismerekeningen, zijn de toeristen in Amsterdam wel anders verdeeld over de sectoren. In Nederland werd in 2018 verreweg de meeste toegevoegde waarde gegenereerd bij de *Horeca (eten/drinken)*, gevolgd door de categorie *Overig* en de *Luchtvaart en reisbranche*. In de rest van Nederland is uit de laatste categorie vooral de Luchtvaart sterk aanwezig, vanwege grote internationale luchthavens. In Amsterdam beslaat de *Luchtvaart en reisbranche* een veel groter deel en is de dominantie van deze categorie vooral

toe te wijzen aan een paar hoofdkantoren van grote ondernemingen in met name de reisbranche, die in Amsterdam gevestigd zijn.

Als de volumemutatie¹⁹ van de toeristische toegevoegde waarde wordt vergeleken met de volumemutatie van de totale toegevoegde waarde, dan is te zien dat het toeristische deel harder groeit (figuur 9). Dit is het geval voor zowel Amsterdam als Nederland. Daarnaast groeit in 2018 de toeristische sector in Amsterdam (12,3%) veel harder dan de totale toeristische sector (4,7%) in Nederland. In 2019 is te zien dat het groeiritme convergeert.

Figuur 9 Volumemutatie (%) van het (toeristisch) BBP t.o.v. voorgaand jaar

Een volumemutatie is het gewogen gemiddelde van de veranderingen in de hoeveelheid en de kwaliteit. Een volumemutatie is concreet een waardedemutatie gecorrigeerd voor prijseffecten.

4.3 Werkgelegenheid in de toeristische sector

Het aantal werkenden in de toeristische sector in Amsterdam in 2017 bedroeg ruim 71 duizend personen. In 2018 waren dit ruim 74 duizend personen. In 2019 groeide het aantal werkenden met ongeveer 3 procent naar ruim 77 duizend personen. Het aantal banen was ruim 83 duizend in 2017 en bijna 87 duizend 2018. In 2019 nam dit toe naar ruim 91 duizend. Dit ligt hoger dan het aantal werkzame personen, omdat werkzame personen meerdere banen kunnen hebben en in de toeristische sector relatief veel in deeltijd wordt gewerkt. In 2017 bedroeg het aantal arbeidsjaren ruim 59 duizend, in 2018 ruim 63 duizend en in 2019 bijna 65 duizend.

x1000	2017	2018*	2019*
Banen	83	87	91
Werkzame personen	71	74	77
Arbeidsjaren	59	63	65

* Voorlopig

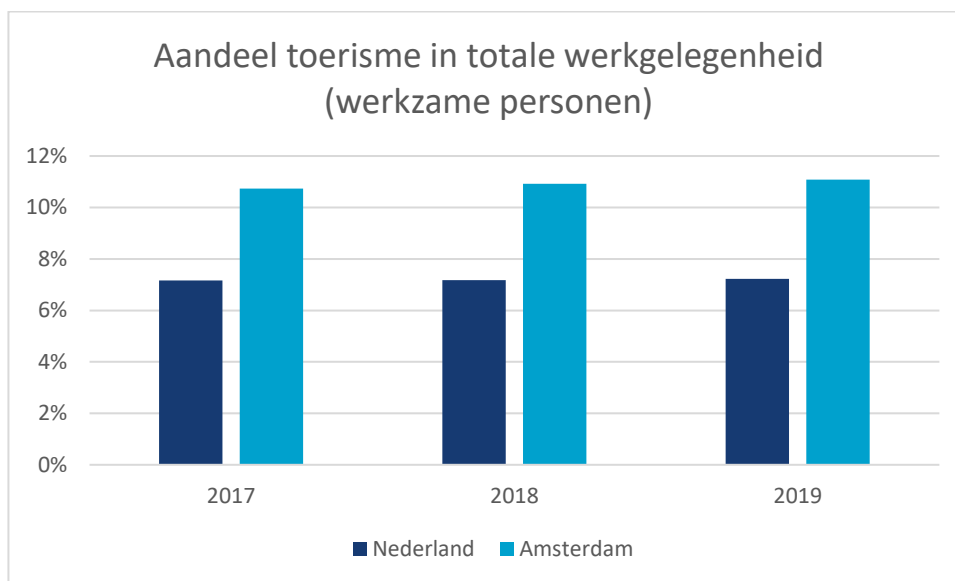
Tabel 2 Toeristische werkgelegenheid

Het aantal werkzame personen groeit in alle Amsterdamse toeristische sectoren, maar niet in gelijke mate. De meeste groei van de werkzame personen zit bij *de Horeca (logiesverstrekkingen)* en de *Luchtvaart en Reisbranche*. Op nationaal niveau groeien deze sectoren niet zo hard als in Amsterdam. Daarna volgen de *Horeca (eten/drinken)*, *Cultuur en Sport en overige recreatie*. De minste groei zit in de categorie *Overig*.

In 2017 werkten 10,7 procent van de werkzame personen in Amsterdam in de toeristische sector. Het totaal aantal werkzame personen in Amsterdam was ruim 661 duizend (figuur 10). In 2018 steeg dit licht naar 10,9 procent en in 2019 naar 11,1 procent. Het totaal aantal werkzame personen in Amsterdam was in 2018 en 2019 respectievelijk 682 duizend en 695 duizend personen.

Het aandeel in arbeid (in werkzame personen) is hoger dan het aandeel in de toegevoegde waarde (figuur 7). In 2017 was bijvoorbeeld het aandeel van de toeristische toegevoegde waarde 8,2 procent, terwijl het aandeel van de toeristische arbeid 10,7 procent was. Dit komt voornamelijk doordat de *Horeca*, zowel eten/drinken als logiesverstrekking, een arbeidsintensieve sector is.

In Amsterdam werkt een hoger percentage van de werkzame personen in de toeristische sector dan in heel Nederland, waar het percentage rond de 7 procent ligt. In 2017 waren in heel Nederland bijvoorbeeld 9,2 miljoen werkzame personen, waarvan er 656 duizend in de toeristische sector werken.

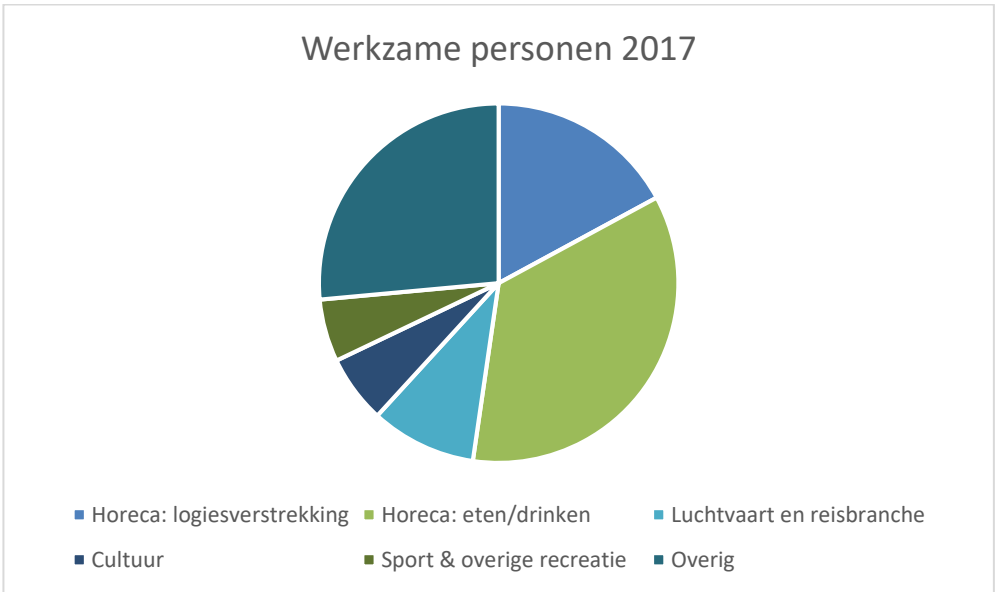

Figuur 10 Aandeel toerisme in totale werkgelegenheid (werkzame personen)

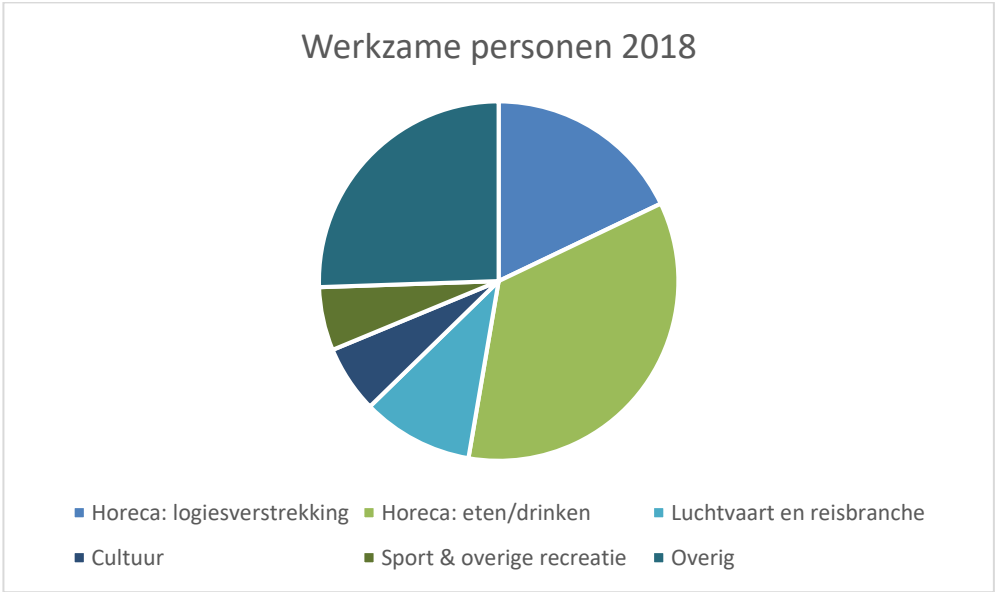
Voor de werkgelegenheid in de toeristische sector is de *Horeca (eten/drinken)* het belangrijkste; hier werkt ruim een derde van de werkzame personen (zie figuur 11). Een iets kleiner aandeel personen werkt in de groep *Overig*, wat vooral betrekking heeft op banen in de detailhandel en vervoer. Het minste aantal mensen is werkzaam in de *Luchtvaart en reisbranche*, die het grootste aandeel van de toegevoegde waarde verzorgt. De arbeidsproductiviteit is in de reisbranche over het algemeen hoger dan in de horeca door het gebruik van technologie.

Anders dan bij de toegevoegde waarde, lijkt de verdeling van de werkzame personen²⁰ over de toeristische activiteiten erg op de nationale verdeling. Gemiddeld gezien werkt in Nederland een iets groter deel van de mensen bij de *Horeca (eten/drinken)* en een veel kleiner deel in de *Cultuur*.

²⁰ Ook de werkgelegenheid gemeten in aantal banen en arbeidsjaren heeft een overeenkomende verdeling.

Figuur 11 Werkzame personen toeristische sector naar activiteit (2017)

Figuur 12 Werkzame personen toeristische sector naar activiteit (2018)

4.4 Conclusies

In dit rapport omvat toerisme (conform de definitie van de TSA) de activiteiten van personen reizend naar en verblijvend op plaatsen buiten hun normale omgeving voor ontspanning, zakelijk verkeer en andere activiteiten die niet gerelateerd zijn aan een activiteit die beloond wordt vanuit de plaats die bezocht wordt. De normale omgeving wordt verlaten als een activiteit inclusief reistijd meer dan twee uur duurt, maar minder dan een jaar in beslag neemt. Daarmee is een inwoner van Amsterdam die langer dan twee uur (inclusief reistijd) met een recreatief motief gaat winkelen of gaat eten in een restaurant ook een toerist.

Met de toerisme in Amsterdam worden bedoeld de bestedingen van toeristen bij bedrijven die gevestigd zijn in Amsterdam. Hierbij hoeven toeristen niet perse zelf fysiek aanwezig te zijn in Amsterdam; dit is bijvoorbeeld het geval wanneer toeristen hun ticket of verblijf boeken bij een reisbureau of platform gevestigd in Amsterdam. De bestemming van de geboekte reis kan een andere stad zijn dan Amsterdam.

Naar aanleiding van de resultaten (Bijlage E) kunnen er enkele conclusies getrokken worden over de toeristische bestedingen, toegevoegde waarde en werkgelegenheid van Amsterdam in de jaren 2017 tot en met 2019.

Bestedingen en toegevoegde waarde

- Ten eerste waren de bestedingen door toeristen bij Amsterdamse bedrijven 15,7 miljard in 2017; deze groeiden naar 18,6 miljard in 2019. Dat is een groei van 18,4 procent over twee jaar. De onderliggende toegevoegde waarde groeide van 5,7 miljard naar 7,0 miljard in dezelfde periode; een groei van 23,6 procent.
- Deze groei werd met name veroorzaakt door de *Luchtvaart en reisbranche*.
- 9 procent van de toegevoegde waarde die wordt gecreëerd in de gemeente Amsterdam kon worden toegeschreven aan de toeristische sector in 2019; tegelijkertijd had het toerisme in Amsterdam 22 procent aandeel in de toegevoegde waarde van het totale Nederlandse toerisme.
- Hiermee is de toeristische sector van Amsterdam zo aanzienlijk dat de gemeente - na Noord-Holland in het geheel – boven alle andere provincies zou staan qua bestedingen en toegevoegde waarde.

Werkgelegenheid

- In 2017 waren er 71 duizend personen werkzaam in de toeristische sector; dit groeide in 2019 naar 77 duizend personen. Dat is een groei van 8,0 procent over twee jaar. In dezelfde periode steeg het aantal arbeidsjaren (vte's) van 59 duizend naar 65 duizend.
- De meeste personen zijn werkzaam in de *Horeca (eten/drinken)* en het minste aantal personen was werkzaam in de *Luchtvaart en reisbranche*.
- Het aandeel van de toeristische sector in de werkgelegenheid was ruim 11 procent in 2019.

5. Kantekeningen en aanbevelingen

5.1 Kanttekeningen

De gebruikte methode is, gezien de beschikbaarheid van de bestaande onderzoeken en het gebruik van de nationale toerismerekeningen en de regionale rekeningen, de meest gedetailleerde methode die momenteel mogelijk is. Er blijft echter een aantal vraagstukken over waar geen onderliggende data voor is. Daarom zijn op deze gebieden de best practice methodes uitgekozen en zijn er waar nodig aannames gemaakt. Er zou in de toekomst verder onderzoek gedaan kunnen worden naar mogelijkheden om deze methodes en aannames te verfijnen.

Bij de gebruikte methode kunnen de volgende kanttekeningen gemaakt worden:

- In de onderzoeken onder toeristen wordt aan toeristen in een bepaalde regio gevraagd hoeveel zij hebben uitgegeven. De uitgaven hoeven echter niet noodzakelijkerwijs in deze regio te zijn geweest. Een toerist uit Amsterdam kan een bepaalde opgave doen van reiskosten, maar dat wil niet betekenen dat alleen vervoersbedrijven uit de gemeente Amsterdam geprofiteerd hebben.
- Niet voor alle groepen bestedingen is er een goede indicator te vinden. Dit betreft echter voornamelijk kleine groepen zoals duurzame recreatiegoederen waarvan de impact klein is. De indicator die het best bij het soort toerist past, is gekozen.
- Niet alle onderzoeken onder toeristen zijn beschikbaar voor de periode van 2019. Aangezien het zeer aannemelijk is, dat er voor 2019 niet iets wezenlijk aan de structuur van de cijfers veranderd is, is de structuur van 2018 overgenomen. Deze data kunnen in een later stadium geactualiseerd worden.
- De karakteristieke activiteiten, worden bij de regionale toerisme rekeningen niet opgebouwd uit goederengroepen, zoals bij de nationale toerismerekeningen.
- Het CBS heeft geen regionale prijsindicatoren, daarom is er voor het berekenen van de volume-indices gebruik gemaakt van de nationale deflator. Hierbij is de ruwe aanname gemaakt dat de prijzen in de gemeente Amsterdam zich hetzelfde ontwikkelen als de prijzen in de rest van Nederland.
- Vanwege privacy richtlijnen waaraan het CBS is gebonden, is het niet mogelijk om de cijfers naar sector te publiceren.

Verder kunnen beperkingen in de bronnen voor zover dit het gebruik van voorlopige data betreft, leiden tot bijstellingen. De cijfers voor de bestedingen en toegevoegde waarde voor 2019 van de nationale toerismerekeningen worden definitief, zodra de definitieve cijfers uit de nationale rekeningen voorhanden zijn.

5.2 Aanbevelingen

Ten eerste zullen de cijfers van 2019 herzien worden omdat deze nog voorlopig zijn. In het najaar van 2021 komen de definitieve cijfers beschikbaar en dan zullen de berekeningen voor 2019 opnieuw worden uitgevoerd; dit zou kunnen leiden tot bijstellingen.

Ten tweede is Amsterdam de eerste stad in Noord-Holland die nu volledig aan de nationale toerismerekeningen geijkt is voor de jaren 2017 tot en met 2019. Mochten omliggende regio's

in Noord-Holland ook geanalyseerd worden op de manier van Amsterdam, zou dit tot nieuwe inzichten kunnen leiden – ook voor Amsterdam.

Ten derde zou de gemeente Amsterdam zelf aanvullend onderzoek kunnen doen om meer invulling te geven aan de totaalcijfers van toerisme die geijkt zijn aan de nationale en regionale toerismerekeningen, met inachtneming van dezelfde definities. Aanvullende onderzoeken onder toeristen zouden een beter beeld kunnen schetsen van de soort toerist (eendaags of meerdaags; zakelijk of recreatief; woonachtig in Amsterdam of niet) die zijn toeristische bestedingen doet bij Amsterdamse bedrijven.

Referenties

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018). *De regionale economie 2017*.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019). *De regionale economie 2018*.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020). *Methodebeschrijving regionale toerismerekeningen*. Geraadpleegd op <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2020/50/methodebeschrijving-regionale-toerismerekeningen>

Eurostat. (2008). *European Implementation Manual on Tourism Satellite Accounts*.

NBTC-NIPO. (januari, 2019). *Toekomstanalyse bestemming Nederland 2030 o.b.v. scenario's*.

NBTC Holland Marketing. (juli, 2017). *Toerisme in perspectief*.

NBTC Holland Marketing. (2020). *Zakelijk ontmoeten in Nederland. Kerncijfers zakelijke markt 2019*.

NBTC Holland Marketing. (december, 2020). *DDL project: Provinciaal inzicht in de economische waarde van toerisme*. Geraadpleegd op <https://www.nbtc.nl/nl/home/kennis-data/ddl-project-provinciaal-inzicht-in-de-economische-waarde-van-toerisme-.htm>

PleasureWorld NRIT. (2017). *Centraal Bureau voor de Statistiek, NBTC Holland Marketing en CELTH, Trendrapport toerisme recreatie en vrije tijd 2017*.

PleasureWorld NRIT. (2018). *Centraal Bureau voor de Statistiek, NBTC Holland Marketing en CELTH, Trendrapport toerisme recreatie en vrije tijd 2018*.

PleasureWorld NRIT. (2019). *Centraal Bureau voor de Statistiek, NBTC Holland Marketing en CELTH, Trendrapport toerisme recreatie en vrije tijd 2019*.

UN et al. (2009). *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008*.

UNWTO. (z.d.). *World Tourism Barometer 2019 November*. Geraadpleegd op <https://www.unwto.org/world-tourism-barometer-2019-nov>

Bijlagen

Bijlage A: Onderzoeken Toerisme

ContinuVakantieOnderzoek (CVO)

Het CVO wordt uitgevoerd door NBTC-NIPO Research en onderzoekt het vakantiegedrag van Nederlanders in het binnen- en buitenland. In het CVO wordt een vakantie en dus toerisme gedefinieerd als een verblijf met minstens één overnachting, buiten de eigen woning voor ontspanning en plezier. Logeren bij familie, vrienden of kennissen in het buitenland valt eveneens onder het begrip vakantie. Een verblijf bij familie, vrienden of kennissen in Nederland telt niet mee, tenzij de bewoners de hele tijd of de meeste dagen afwezig waren. De vakantie van een gezin met vier personen telt in het CVO mee als vier vakanties.

ContinuVrijeTijdsOnderzoek (CVTO)

Het CVTO wordt uitgevoerd door NBTC-NIPO Research en onderzoekt uithuizige vrijetijdsactiviteiten van Nederlanders in het binnen- en buitenland. Onder uithuizige vrijetijdsactiviteiten worden alle (dag)recreatieve activiteiten, die worden ondernomen buiten de eigen woning, in binnen- of buitenland en waarbij men minimaal een uur van huis is (inclusief reistijd). Het CBS maakt de selectie om alleen activiteiten, die langer dan twee uur (incl. reistijd) duren, zodat wordt voldaan aan de voorgeschreven definitie van toerisme. Bezoek aan familie, vrienden en kennissen, en activiteiten ondernomen tijdens vakanties of inclusief overnachting blijven buiten beschouwing. Activiteiten binnenshuis, zoals lezen of tv kijken vallen worden door het CVTO niet waargenomen. Voorbeelden van vrijetijdsactiviteiten zijn wandelen, uit eten gaan in een horecagelegenheid, fitnessen etc.

ContinuZakenreisOnderzoek (CZO)

Het CZO wordt door NBTC-NIPO Research gehouden onder een steekproef van de Nederlandse beroepsbevolking (18-65 jaar). Zakenreizen worden gedefinieerd als meerdaagse reizen met een zakelijke reden buitenshuis. Deze redenen kunnen als volgt zijn:

- vergaderingen;
- marketing/verkoop;
- installatie, reparatie;
- militaire opdrachten;
- onderzoek, onderwijs, advisering;
- activiteiten op cultureel, kunstzinnig, religieus en sportief terrein;
- bezoek aan leveranciers;
- bezoek aan klanten;
- bezoek aan hoofdkantoor, filiaal, e.d.;
- congressen, beurzen, seminars;
- cursussen/opleidingen/trainingen;
- incentives(reizen betaald door de werkgever ter motivatie/beloning);
- bedrijfsuitjes

Een zakelijk motief voortvloeiend uit het vervoer van vracht of passagiers wordt buiten beschouwing gelaten. De reden hiervoor is dat de professionele reizigers in de transportsector een specifieke groep zakenreizigers vormen binnen de gehele doelgroep van zakenreizigers.

Het CZO hanteert alleen meerdaagse binnenlandse zakenreizen (dus met overnachting). Om toch te voldoen aan de definitie die Eurostat stelt, wordt hiervoor een bijschatting gemaakt o.b.v. arbeidsgegevens voor de eendaagse binnenlandse zakenreizen .

Onderzoek Inkomend Toerisme (OIT)

In 2014 is het Onderzoek Inkomend Toerisme voor het laatst door NBTC Holland Marketing in samenwerking met het CBS uitgevoerd. De onderzoekspopulatie bestaat uit buitenlandse bezoekers die voor een meerdaags verblijf naar Nederland komen. Zij werden benaderd in accommodaties in Nederland en bij diverse toegangspunten, zoals vliegvelden en internationale treinen. Er wordt in het onderzoek gevraagd naar de ondernomen activiteiten en bestedingen. De CBS-statistiek Logiesaccommodaties vormde het steekproefkader van het Onderzoek Inkomend Toerisme.

Statistiek Logiesaccommodaties (SLA)

De SLA beschrijft het aantal gasten (buitenlands of binnenlands) en hun overnachtingen per type Nederlandse logiesaccommodatie. Er wordt een onderscheid gemaakt naar de volgende type accommodaties:

- Hotel, motels, pensions, appartementen met hoteldienstverlening, jeugdaccommodaties en B&B met minimaal 5 slaapplekken.
- Huisjescomplexen met groepsaccommodaties met minimaal 10 slaapplekken.
- Kampeerterreinen met minimaal 4 toeristische slaapplekken.

Het gaat om geregistreerde logiesaccommodaties. Hieronder vallen dus niet Airbnb accommodaties en andere gelijksoortige locaties. Hiervoor wordt een bijschatting gemaakt.

Bijlage B: Toeristische activiteiten en sectoren

Karakteristieke toeristische activiteiten/sectoren		
Sector	Subsector	Goederengroep
Horeca: Eten/drinken	Horeca: Eten/drinken	Maaltijdverstrekking Catering Drankverstrekking
Horeca: Logiesverstrekking	Horeca: Logiesverstrekking	Hotels/pensions Overige logies (w.o. vakantiehuisjes en kampeerterrinen)
Luchtvaart en reisbranche	Luchtvaart	Luchtvervoer passagiers lijndiensten Luchtvervoer passagiers charters
	Reisbemiddeling en reservering	Reisbemiddeling
	Reisorganisaties	Georganiseerde reizen Infoverstrekking/Boeking (w.o. verkoop toegangskarten)
Cultuur	Film	Bioscoop/filmhuis
	Amusement	Kunst, theater en evenementen
	Cultuur en musea	Cultuur, musea, bibliotheken, dieren-en plantentuinen
Sport en overige recreatie	Gokwezen	Gokwezen
	Sport en ontspanning	Binnensport Buitensport
	Overige sociale organisaties	Gezelligheidsverenigingen/hobbyclubs

Niet-karakteristieke toeristische activiteiten/sectoren		
Sector	Subsector	Goederengroep
Overig	Winkelen (productie+ detailhandelsmarge)	Bovenkleding Onderkleding Overige kleding Schoenen Parfums e.d. Huid-/haarverzorging middelen Overige cosmetische producten Computers, randapparatuur & onderdelen Telefoontoestellen Overige elektrische huishoudapparaten en onderdelen Overige meubelen Sieraden/munten Spel/speelgoed Naslagwerk/kalenders Overige boeken Gedrukte algemene tijdschriften Computerspellen Muziek op drager/papier
	Vervoer excl. luchtvaart	Passagiersvervoer per trein Passagiersvervoer per tram/bus Taxi/overige personenvervoer (w.o. Uber) Veerdiensten Zeevaart passagiers Personenvervoer binnenvaart (w.o. cruises) Overige dienstverlening vervoer op land
	Brandstof	Benzine Diesel
	Duurzame recreatiegoederen	Overige textielwaren (w.o. slaapzak/tent) Overige kleding (w.o. sportkleding) Foto-/filmapparaten Turbine/motor (w.o. buitenboordmotor) Personenauto's (w.o. camper) Caravans ed. Plezierboten Matrassen (w.o. campingmatrasje) Sportartikelen Overige artikelen n.e.g. (w.o. koelbox)
	Sociale overdrachten*	Musea/bibliotheken Amusement Sport BTW vrijgesteld Personenvervoer tram/bus Overig personenvervoer NS reisvervoer Bezoekersinformatie en boeking Recreatie

Niet-karakteristieke toeristische activiteiten/sectoren		
Sector	Subsector	Goederengroep
	Overig	Verhuur lease overige roerende goederen (w.o. kostuumverhuur) Overige zakelijke diensten Wellness en overige dienstverlening

*Goederengroepen waar sociale overdrachten in zitten.

Bijlage C: Begrippenlijst nationale rekeningen

Arbeidsjaren

Een maatstaf voor het arbeidsvolume, die wordt berekend door alle banen (voltijd en deeltijd) om te rekenen naar voltijdbanen, ook wel voltijdequivalenten (vte) genoemd. Zo leveren twee halve banen (elk 0,5 vte) samen een arbeidsvolume van één arbeidsjaar op.

Banen

Een expliciete of impliciete overeenkomst tussen een persoon en een in Nederland gevestigde economische eenheid (een bedrijf, instelling of particulier huishouden) om gedurende een bepaalde periode of tot nader order tegen beloning werk te verrichten. De niet-bezette arbeidsplaatsen (vacatures) tellen dus niet mee in het aantal banen. Naast banen van werknemers zijn er ook banen van zelfstandigen. De persoon valt dan (al dan niet met anderen) samen met het bedrijf. Een zelfstandige kan ook meerdere banen hebben, bijvoorbeeld als iemand een autorijschool heeft en daarnaast ook werkzaam is als vertaler.

Intermediair verbruik

Tot het intermediair verbruik (aankooprijzen) behoren goederen en diensten, die als input in een productieproces worden gebruikt, met uitzondering van de vaste activa (investeringsgoederen). Het gaat hierbij om goederen die tijdens het productieproces worden verwerkt in andere producten of volledig worden verbruikt (dit gebeurt per definitie met de ingehuurde diensten). De intermediair verbruikte goederen en diensten worden gewaardeerd tegen de aankooprijzen die op het moment van gebruik voor soortgelijke goederen of diensten gelden.

Mutaties

In dit rapport wordt er gekeken naar mutaties t.o.v. voorgaand jaar. Bijvoorbeeld de mutatie van 2018 t.o.v. 2017. Een waardemutatie is de ontwikkeling van een variabele. Deze ontwikkeling kan worden opgesplitst in een prijsmutatie en een volumemutatie. De prijsmutatie wordt gezien als de prijsverandering van een (pakket van) goederen of diensten. De economische groei wordt meestal gepubliceerd in volumemutaties. Een volumemutatie is het gewogen gemiddelde van de veranderingen in de hoeveelheid en de kwaliteit van de onderdelen van een bepaalde goederen- of dienstentransactie.

Prijzen

Er zijn verschillende soorten prijzen te onderscheiden in de nationale rekeningen. Waarden kunnen gepresenteerd worden in lopende prijzen of constante prijzen. Lopende prijzen, ook wel werkelijke prijzen genoemd, zijn prijzen in het lopende verslagjaar en constante prijzen zijn prijzen uitgedrukt in het prijsniveau van vorig jaar. Ook kunnen waarden worden uitgedrukt in basisprijzen of marktprijzen. Basisprijzen zijn prijzen exclusief productgebonden belastingen, subsidies en handels- en vervoersmarges. Marktprijzen zijn juist inclusief productgebonden belastingen, subsidies en handels- en vervoersmarges. Dus wat een consument daadwerkelijk voor een dienst op product betaalt.

Productie

De productie (basisprijzen) wordt gezien als het totaal aan goederen en diensten dat is geproduceerd en wordt ook wel output genoemd. De output wordt gewaardeerd tegen basisprijzen. Dit zijn de prijzen die de producenten daadwerkelijk overhoudt. Dit is de verkoopprijs van een goed of dienst exclusief de handels- en vervoersmarge en exclusief

product gebonden belastingen en subsidies. Ook overheidsinstanties en andere niet-commerciële instanties behoren hiertoe.

Toegevoegde waarde

De toegevoegde waarde is de waarde van alle geproduceerde goederen en diensten (de productiewaarde of output) minus de waarde van goederen en diensten die tijdens deze productie zijn opgebruikt (het intermediair verbruik). De toegevoegde waarde wordt gewaardeerd in basisprijzen.

Werkzame personen

Persoon die een baan heeft bij een in Nederland gevestigd bedrijf of instelling, of bij een particulier huishouden in Nederland. Tot de werkzame personen behoren alle personen die betaalde arbeid verrichten, ook al is het maar voor één of enkele uren per week, ook als zij:

- arbeid verrichten die op zichzelf genomen legaal is, maar waarvan de beloning aan de registratie door de fiscus of sociale zekerheidsautoriteiten wordt onttrokken ('zwarte arbeid');
- tijdelijk geen arbeid verrichten, maar wel doorbetaald krijgen (bijvoorbeeld bij ziekte of vorstverlet);
- tijdelijk onbetaald verlof hebben opgenomen.

Werkzame personen kunnen worden onderscheiden in werknemers en zelfstandigen. Ze kunnen woonachtig zijn in Nederland, maar ook in het buitenland. Het aantal werkzame personen in een bepaalde bedrijfstak geeft niet het totaal aantal personen weer dat in die bedrijfstak werkt, maar het gemiddeld aantal personen met een hoofdbaan in de desbetreffende bedrijfstak. Het aantal werkzame personen (werkzaam in Nederland) is niet gelijk aan de werkzame beroepsbevolking (woonachtig in Nederland).

Bijlage D: Rekenvoorbeeld nationale toerismerekeningen

Als voorbeeld nemen we de toeristische aankopen van kleding tijdens het 'winkelen'; de genoemde getallen zijn echter slechts ter illustratie. De gekochte kleding wordt aan de hoofdproducent uit de nationale rekeningen gekoppeld – de kledingproducent.

Niet alle geproduceerde kledingstukken zijn echter 'toeristisch' aangeschaft; het toeristische deel komt uit een bestedingsonderzoek. Hierin staat dat toeristen jaarlijks 4 miljard uitgeven aan kleding. Om uit te komen op wat de producent verdient aan de gekochte kleding worden eerst de btw en handels- en vervoersmarges van de bestedingen gehaald. De meeste kleding wordt echter ingevoerd vanuit het buitenland, en ook dit behoort niet tot de productie van de Nederlandse kledingproducent.

De waarde van de door Nederland geproduceerde kleding is hierdoor slechts 100 miljoen euro in basisprijzen. Om op de toegevoegde waarde uit te komen moet het intermediair verbruik (de kosten) hier nog op mindering worden gebracht. De kledingproducent gebruikt bijvoorbeeld materialen om de kleding te maken, en heeft ook marketinguitgaven om het eindresultaat aan de man te brengen.

De toegevoegde waarde van de kledingproducent met betrekking tot de toeristische aanschaf tijdens het winkelen ligt rond de 30 miljoen euro.

Bestedingen kleding	4 miljard
- btw	0,6 miljard
- marges	2 miljard
- invoer	1,3 miljard
Productie kleding	100 miljoen
- intermediair verbruik	70 miljoen
Toegevoegde waarde kleding	30 miljoen

Bijlage E: Resultatentabel

		2017		2018**		2019***	
		Nederland	Amsterdam*	Nederland	Amsterdam	Nederland	Amsterdam
Toerisme (lopende prijzen)							
Bestedingen (marktprijzen)	mln euro	82.188	15.718	86.454	17.320	91.156	18.614
Toegevoegde waarde (basisprijzen)	mln euro	28.428	5.643	30.270	6.505	31.790	6.975
Waardemutatie							
Bestedingen (marktprijzen)	%			5,2	10,2	5,4	7,5
Toegevoegde waarde (basisprijzen)	%			6,5	15,3	5,0	7,2
Volumemutatie							
Bestedingen (marktprijzen)	%			3,3	4,3	2,9	1,3
Toegevoegde waarde (basisprijzen)	%			4,7	12,3	2,9	4,4
Toerisme; werkgelegenheid							
Banen	x1000	765	83	788	87	813	91
Werkzame Personen	x1000	656	71	675	74	692	77
Arbeidsjaren	x1000	458	59	474	63	498	65
Hoeveelheidsmutatie							
Banen	%			3,0	4,9	3,3	3,8
Werkzame Personen	%			2,8	4,7	2,7	3,5
Arbeidsjaren	%			3,5	5,8	5,0	4,6

* Gemeente Amsterdam

** Voorlopige cijfers arbeidscijfers

*** Voorlopige cijfers toerismerekeningen en regionale rekeningen